

Weinig werk is een luxe-probleem

Het grote misverstand betreft de werkloosheid in landen als Nederland. Alsof het feit dat er te weinig werk voor Nederlanders is een probleem zou zijn. Alsof de politiek over werk, werk en nog eens werk zou moeten gaan. Alsof de overheid Nederlanders hoe dan ook aan het werk moet krijgen. Alsof we bedrijven die overtollige werknemers af laten vloeien moeten veroordelen. Want het kapitalisme gaat om het verminderen van werk. Waarom anders spannen we ons zo in voor een betere technologie en een hogere produktiviteit? Een gebrek aan werk is daarom een luxe-probleem. Dat werkloosheid niettemin een sociaal probleem is, is een gevolg van de fixatie op betaald werk. Alsof werk voor een baas alleszalmakend is. Alsof betaald werk de enige belangrijke vorm van werk is.

Waar gaat het ons om? Waar draait de economie om? Het antwoord van de Grieken was duidelijk: een goed leven. De logische volgende vraag is dan, wat een goed leven is. Een eensluidend antwoord daarop is niet te geven, maar het valt op hoe de grote denkers door de tijden heen arbeid probeerden weg te denken uit hun definitie van het goede leven. In de ideale staat van Aristoteles doen slaven en vrouwen al het werk zodat de waardige burgers zich kunnen wijden aan de enige activiteiten van betekenis, zoals vriendschap, politiek en filosofie. In de negentiende eeuw droomde Karl Marx van een wereld waarin u en ik vrij zijn om te doen en laten wat we willen zoals "jagen in de ochtend, vissen in de middag, het vee voederen in de namiddag, en discussiëren na het avondeten". De twintigste-eeuwse Marge Piercy werkt in haar utopische boek *Woman on the edge of time* het beeld van Marx uit. In haar wereld werken we wel, maar we doen alleen het werk dat wat voor ons betekent - zoals groenten verbouwen, mooie dingen maken, onderzoeken, verzorgen en schrijven. Machines doen al het andere werk.

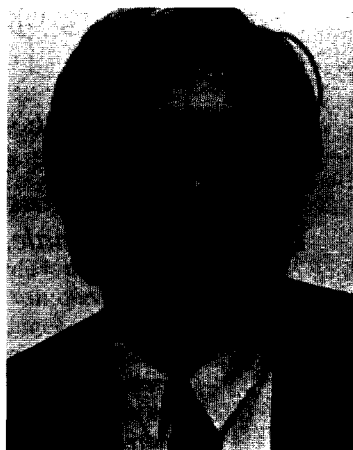
Kijken we om ons heen, dan zijn we op de goede weg. Minder dan vier procent van de werkende bevolking werkt nu om ons allemaal te voeden; in de vorige eeuw was dat nog meer dan negentig procent. Tijdens de industriële revolutie werkten de arbeiders tachtig uur per week, nu is dat minder dan de helft. Verder keldert momenteel het percentage blauwe boorden, de mensen die dingen maken. Dat zijn de consequenties van de technische vooruitgang. Eindelijk zien we de effecten ook in de dienstensector. Dankzij de computers kan de supermarkt toe met minder midden-managers en staan ons ook massa-ontslagen in het bankwezen te wachten. Jeremy Rifkin voorziet het in een recent boek *The art of work*. Zijn voorspelling mag dan voorbarig zijn, dramatische reducties in reguliere banen zijn onvermijdelijk. En dat is mooi, want daar gaat het om: hoe minder werk er te doen is, hoe beter. Bedrijven die meer produceren met minder, verdienen ons compliment.

Neemt de vraag naar arbeid af, dan mogen we ons verheugen.

Maar nee. "Werk, werk en nog eens werk" zingt het kabinet in koor. Mensen die niet willen werken, moeten wel. Zijn er geen banen, dan zorgt Melkert ervoor. De betaalde baan, dáár gaat het om in onze samenleving. Wat een historische misvatting! De fixatie op betaald werk heeft natuurlijk een goede reden. En dat is dat we geen andere manier hebben om de buit te verdelen. U en ik verdienen ons deel door ervoor te werken. Daarom zijn we goed geworden in het creëren van werk. Bedenk maar eens hoe de mensen in onze branche, de kennisindustrie, elkaar bezig houden. Veel kenniswerk is een (goed betaalde) bezigheidstherapie.

Door deze fixatie zien we over het hoofd dat zoveel belangrijk werk in de zogenaamde derde sector gedaan wordt, de informele sector van de economie die bestaat naast de formele sectoren van de markt en de overheid. Iedere dag werken we, voor zover mogelijk, aan het onderhouden van contacten met andere mensen, verzorgen we elkaar, en doen we ons best ons leven inhoud te geven. Te zeggen dat iemand die niet betaald wordt geen werk verricht, leidt tot grote misverstanden zoals de onderwaardering van het zorgen voor kinderen, burenhulp en vrijwilligerswerk. En dat terwijl dit soort werk cruciaal is voor de cohesie in een samenleving die op haar beurt een conditie is voor het functioneren van de economie.

We hebben alle reden om ons druk te maken over die derde sector. Dat kan, als we ophouden werkloosheid als een economisch probleem te zien, serieus gaan denken aan alternatieve verdelingsmechanismen (basisinkomen!) en de zin en betekenis van het echte werk gaan waarderen.

A. Klammer